

CRKVA U SVIJETU

ČASOPIS ZA VJERSKU KULTURU

GOĐINA II

BROJ 5

SPLIT 1967

MUSLIMANI I KATOLICI

Danas slavimo dvjestepedesetogodišnji jubilej obnovljenja imotske župe.* Kažem »obnovljenja imotske župe«, jer je imotska župa postojala od najstarijih vremena hrvatske povijesti. Imotska župa nije utemeljena godine 1717, nego je ona tada obnovljena, nakon prekida od oko 200 godina za vrijeme turske okupacije. Već naime Konstantin Porfirogenet spominje starohrvatsku župu Imota, u kojoj je, bez sumnje, stolovao i župnik uz župana, koji je bio politička vlast.

Stoga, kada sam sinoć ušao kroz starodrevna vrata imotske tvrđave, sjetio sam se naše časne hrvatske prošlosti. Došao mi je na pamet kralj Tomislav, koji je sigurno iz svoga nedalekog Duvna posjećivao Imotski; sjetio sam se Zvonimira, koji je iz svoga Solina bez sumnje imao kao uporište za ove strane tvrdi imotski gornji grad; sjetio sam se i bosanskih kraljeva, koji su neko vrijeme držali u svojoj vlasti Imotski, te su tako i oni kroz ta stara vrata prolazili.

Ali je došlo vrijeme, kad su katoličkoj vjeri u imotskoj krajini osvanuli teški dani. Svršetkom 15. stoljeća pada Imotski u muslimanske ruke.

* 6. VII 1967. u Imotskom lje proslavljen, u prisutnosti imponantnog mnoštva naroda iz Imotskoga i okolice, 250-godišnji jubilej imotske župe. Naime, pred 250 godina ta je župa obnovila svoj rad, poslije prekida od, otprilike, dva stoljeća za vrijeme turske okupacije.

Tom prigodom splitski i makarski biskup msgr Frane Franić održao je u Imotskome, u župskoj crkvi, govor. Njegov je govor u mnogom pogledu značajan. Npr. u pogledu odnosa *vjera i Hrvatska*, konkretno *naš katolicizam i naš islam međusobno, oni i Hrvatska* itd. U tim sudbonosnim pitanjima za nas, za hrvatstvo i Hrvatsku, biskup je Franić zauzeo stanovište, koje možemo nazvati, ako gledamo stvarno i pozitivno na probleme svoje domovine, ne samo novim, nego i ispravnim. Doista, kolika šteta, što u našoj prošlosti, i onoj dalekoj i onoj prošlog i sadašnjeg stoljeća, nije bilo takvih stanovišta, i s jedne i s druge strane. U tom slučaju, koliko bi stvarnost Hrvatske bila danas drukčija! Ako bacimo trijezan pogled samo na svoj krug, na katoličku stranu hrvatskog naroda, lako je uočiti, kako je shvaćanje problema *katolicizam i Hrvatska* u tom krugu impliciralo, često, gotovo sudbonosne štete po Hrvatsku. Na primjer, s

Imočani katolici postaju građani drugoga reda, postaju raja. I to je tako trajalo više od dvjesto godina, do godine 1717, kada je kršćanska vojska, na blagdan Gospe od Anđela, 2. VIII, otela Imotski iz muslimanskih ruku...

Ovoga časa, kada se sjećam tih događaja, obuzimlju me različiti, za-pravo, rekao bih, suprotni osjećaji.

Prvo, obuzimlje me osjećaj zahvalnosti gospodinu Bogu i njegovoj i našoj Majci, Gospi od Anđela, što su pomogli našim kršćanima, da su Imotski i junačka imotska krajina opet došli u kršćanske ruke i što je makarski biskup opet mogao vršiti svoju biskupsku vlast nad svojim Imotskim te odmah, na sam blagdan Gospe od Anđela godine 1717, ponovno osnovati, dotično obnoviti župu u Imotskome, a poslije i župe u imotskoj krajini. Najprije je osnovana župa u samom gornjem gradu, u današnjoj crkvi Gospe od Anđela, tom najmilijem svetištu Imočana. Tu prvu župsku crkvu sagradio je imotski narod, sa svojim makarskim biskupom na čelu, i ona je bila na slobodnom raspolaganju makarskog biskupa. Kada je pak narod počeo graditi kuće izvan tvrđave i kada se središte grada pomaklo prema jugu, tada je narod sagradio novu crkvu, a upravu te crkve makarski je biskup povjerio ocima franjevcima, koji su poslije

naše se strane uporno, govorom i tiskom, stvarao mentalitet, da samo katolici (dapače, samo dobri, praktični katolici) mogu biti Hrvati. Što ne pripada katolicizmu, ne pripada ni Hrvatskoj. Treba uzeti da i tu, u tom shvaćanju, ima uzroka, što u raznim hrvat. zemljama mnoštvo stanovnika nekatoličke vjere nije doživjelo osjećaj hrvatstva, osjećaj da pripadaju Hrvatskoj kao svojoj nacionalnoj domovini. (Dapače, mnoštvo pravoslavaca i nesrpskog porijekla (Vlasi i dr.) nacionalno se opredijelilo kao Srbi. Tu je, dakako, velik utjecaj izvršila i srpska pravoslavna hijerarhija identificiranjem pravoslavlja i srpstva). S druge strane, naši muslimani, iz razloga svoje vjere, osjećali su *svojima*, u ovoj našoj (i svojoj) zemlji, turske osvajače, a *tudima* nacionalnu braću kršćane. (O tome na dugo i široko pjevaju muslimanske narodne pjesme).

U takvoj stvarnosti Hrvati katolici i Hrvati muslimani nekoliko su stoljeća istrebljivali jedni druge. (Naravno, muslimana je bilo ne samo Hrvata, nego i Srba, Vlaha itd., ali na njih ovdje ne mislimo). Ognjem i mačem. To su činili mjesto da brane Hrvatsku. Na temelju vjere smatrali su jedni druge životnim neprijateljima, mjesto da na temelju hrvatstva žive i djeluju, u svim pogodama i nepogodama, kao jedan narod, kao hrvatski narod.

Ovdje donosimo nekoliko značajnih mjesta iz govora msgra Franića. To činimo sa željom, da se i na tome vidi, upravo danas, u ovoj stvarnosti, u kojoj smo opet ideologijama podijeljeni, koliko je potrebno da se pravilno orijentiramo: možemo biti podijeljeni ideologijama, ali ne smijemo biti hrvatski podijeljeni. Naime, naše različite ideologije ne smiju biti štetne, boreći se međusobno, Hrvatskoj.

Iznoseći te poglede, svjesni smo, da njima ne će biti zadovoljni ni desničari ni lijevičari (govorimo o kat. desničarima i lijevičarima). Desničari će biti nezadovoljni, što prestajemo identificirati katolicizam i hrvatstvo, a lijevičari, što u ovo vrijeme, bremenito ekonomsko-socijalnim problemima, uopće govorimo o nacionalnim pozicijama. O tome ćemo reći: 1) previše nam je očito, koliko je takva isključivost desničara donijela zla Hrvatskoj, pa pred njom nemamo obzira; 2) izvanredno cijenimo ekonomsko-socijalne poglede lijevičara i tu smo s njima barem u istoj liniji, ali je izrazita mana naših lijevičara, što stvari vide *jednostrano*, a ne *svestrano*, dotično, što im ekonomsko-socijalna suvremena (naša i opća) stvarnost izgleda *sva* stvarnost.

Uredništvo

sagradili, na mjestu te crkve, skupa s narodom, ovu današnju, možemo reći veličanstvenu crkvu i dodali još samostan, koji je tako naslijedio samostan na otoku na imotskom jezeru.

Uspomena na sve to budi u nama osjećaje iskrene zahvalnosti. Mi smo u tu svrhu i priredili ovu svečanost, u kojoj sudjeluju svi svećenici imotske krajine i predstavnici naroda svih dvadeset imotskih župa. Braćo Imočani, ponosim se, da sam vaš biskup. Ponosim se, da sam nasljednik onoga vašega makarskog biskupa, kojega su naša braća muslimani, kada su osvojili Makarsku, ubili na pravdi Boga skupa sa svim njegovim kanonicima. A kada bih vas ja pitao, kako se zvao taj biskup i ti kanonici, sigurno mi nitko ne bi znao reći. Na žalost, mi brzo zaboravljamo svoje velike ljude. Ali, njihova veličina ostaje, jer su oni tada izvršili svoju dužnost, pa je i njihova pravedna krv pomogla, da se vjera u imotskoj krajini očuvala, čvrsta i junačka, sve do dana današnjega, što svjedoči i vaša tako brojna prisutnost.

Međutim, dragi vjernici, uz osjećaj radosne zahvalnosti mene ovog časa hvata i neugodan osjećaj, osjećaj neke zbunjenosti, nekoga kajanja.

Ja se pitam: što su naši pređi učinili s braćom muslimanima, pošto su osvojili imotsku tvrđavu? Mislim, da nisu lijepo s njima postupili. Držim, da je tu bilo mnogo osvete, koja je u našim borcima, po njihovoj ljudskoj slabosti, upravo provalila, tako da su oni srušili u Imotskome sve džamije, a mnoge muslimane nevine pogubili ili ih, naprosto, protjerali iz svoje sredine. Tada su mnogi muslimani nevinu stradali, upravo su stradali zbog svoga vjerskog uvjerenja, kojeg se nisu htjeli odreći. Oni su branili imotsku tvrđavu, a s njom i muslimansku vjeru, kojoj su pripadali iz uvjerenja, da je njihova vjera prava vjera. Trebalo je da to uvjerenje naši pređi poštuju i da, poslije dobijenog rata, puste svoju braću muslimane na miru, da njihove džamije ne diraju itd.

Mi moramo odati danas poštovanje i tim hrabrim muslimanskim borcima. Ja sam, dapače, želio pozvati danas, na ovu proslavu, vjerskog muslimanskog službenika, da očita molitvu, ovdje skupa s nama, iz Korana, za te muslimanske vjerne borce. Na žalost, nisam pokušao to izvesti, jer se nisam usudio prvi u našoj zemlji učiniti takvu stvar. Što nisam ja učinio, želio bih, da to učini tko drugi, pozvaniji od mene. O, da je kojom srećom nekome uspjelo, na 2. VIII 1717, doviknuti borcima u tvrđavi i borcima izvan tvrđave, da su braća po krvi, da su sinovi jedne majke, Hrvatske, pa da se međusobno ne ubijaju, nego da se slože pa da stresu sa sebe jaram i Venecije i Turske i da se onda mole jednome Bogu, svaki po svojem zakonu i po svojoj vjerskoj savjesti! Da je tko tada rekao kršćanskim borcima izvan tvrđave, na blagdan Gospe od Anđela, da je Marija majka i muslimana i da ona ne će, da se ljudi između sebe tuku, nego da se ljube, da ona ne će, da ljudi jedni drugima nameću vjeru silom mača, nego silom ljubavi!

Kad mislim na tu našu narodnu tragediju, na taj razdor, koji je nastao između nas i braće muslimana, a kojim se okoristio samo tuđin, doista me hvata zabuna i duboko kajanje za taj grijeh našega naroda. Krivicu za taj grijeh snosimo podjednako i mi katolici i naša braća muslimani.

Sjećam se ovdje divne narodne pjesme braće muslimana imotske kra-
jine, divne H a s a n a g i n i c e. I pitam se: kojim je jezikom govorio Ha-
san-aga, koji je stolovao u Zagvozdu? kojim je jezikom govorio Pintero-
vić-beg, brat nesretne Hasanaginice, koji je imao dvore vjerojatno u Gra-
bovcu? kojim je jezikom govorio imotski kadija, prosac Hasanaginice,
pošto ju je ljubomorni Hasan-aga otpustio, iako je s njom imao petero
djece? kojim su jezikom ti ljudi govorili? Jezikom pjesme Hasanaginice,
to jest hrvatskim jezikom, jer su bili svi Hrvati, čiji su djedovi bili prešli
na islam. Kad čovjek čita tu narodnu muslimansku pjesmu, jasno osjeća
duboku dušu n a š e g naroda — njezina tvorca, osjeća stidljivu vjernost
n a š e žene i veličanstvenu ljubav n a š e majke. Teško čovjek može do-
čitati tu pjesmu, niklu u ovoj n a š o j krševitoj i siromašnoj imotskoj
krajini, bez suza u očima, posebno stoga, što u njoj osjeća stvarnost s v o -
g a naroda.

O, kako se nisu mogli sjetiti naši kršćanski borci, da braća muslimani
časte Djevicu Mariju, majku Isusovu, kao bezgrešnu djevicu, a Isusa kao
pravoga proroka! Kako se nisu mogli sjetiti, da se istrebljenjem muslima-
na naš narod smanjuje! . . .

To je naš grijeh. Grijeh nekršćanske osvete i nedostatka domovinske
svijesti, za koji i danas moramo činiti pokoru.

Molimo se majci Božjoj i majci našoj, majci sv. Crkve, da ljubav za-
vlada u srcu našega naroda, da u ljubavi izgrađujemo svoju bolju bu-
dućnost na ovom i na drugom svijetu. Uz molitvu pak treba i da radimo,
svim svojim silama, za bolju budućnost svoju i svoje djece, za bolju bu-
dućnost društva, u kojem živimo. Držimo čvrsto svoju katoličku vjeru i
odgojimo u njoj svoju djecu, a poštujemo tuđu vjeru i tuđa iskrena mi-
šljenja, ma kakva bila. To je volja Božja, volja našeg zajedničkog oca.

Frane Franić